

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา*

FACTORS AFFECTING TO THE CREDIT DEFAULT FOR DEBTOR
OF THAI WOMEN EMPOWERMENT FUNDS IN RATCHASAN DISTRICT,
CHACHOENSAO PROVINCE

นรินทร์รัตน์ ถิ่นขาม**

NARINRAT THINKHAM

e-mail: narinrat141@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ และเสนอแนวทางในการจัดการปัญหาที่ก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการวิจัยสนทนากลุ่ม โดยการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานกลุ่มกู้ยืมเงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่มีสถานะผิดนัดชำระหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอราชสาส์น จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ การนำเงินไปใช้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ผลการดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ ไม่มีการวางแผนรายรับ รายจ่ายของกลุ่ม ไม่ได้ศึกษาข้อกำหนดในสัญญาเงินกู้โดยละเอียด มีภาระค่าใช้จ่าย มากกว่ารายรับ ก่อให้เกิดปัญหาการตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ สำหรับแนวทางในการจัดการปัญหาที่ก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระ พบว่าลูกหนี้ต้องการ ช่องทางการตลาดภายในชุมชนสำหรับกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพ ต้องการให้มีมาตรการลดเบี้ยปรับแก่ลูกหนี้ที่ค้างชำระ มีมาตรการพักชำระหนี้อย่างต่อเนื่อง จนกว่าสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย มีมาตรการงดเบี้ยปรับสำหรับลูกหนี้ที่ต้องการชำระหนี้เพื่อปิดบัญชี และโครงการอบรมฝึกอาชีพแก่สมาชิกที่เป็นลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

คำสำคัญ: การผิดนัดชำระหนี้; ลูกหนี้; กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

**นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลและเป็นวาระเร่งด่วนที่ ดำเนินการใน ปี 2555 ในการบริหารประเทศโดยนายกรัฐมนตรีสตรีคนแรกของประเทศไทย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มี วิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์พลังสตรี ให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาท สตรี ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ โดยมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาท สตรี เพื่อ ยกกระตือรือร้น ส่งเสริมศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรีในทุกมิติ เพิ่มบทบาทสร้างภาวะผู้นำสตรี หนุนรงค์ให้สังคม เข้าใจปัญหาสตรีทุกมิติโดยเผื่อระวังดูแลปัญหา และช่วยเหลือเยียวยาสตรี คุ่มครอง พิทักษ์สิทธิสตรีและ นำไปสู่การเสริมสร้าง สวัสดิภาพ สวัสดิการ โดยผ่านองค์กรสตรีในทุกกระดับ(สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาท สตรี, 2555)

ต่อมาคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2557 ให้โอนย้ายกองทุน พัฒนาบทบาทสตรี มาอยู่ในความดูแลของกรมการพัฒนาชุมชน และนายกรัฐมนตรีเห็นชอบเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2557 ให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการขอจัดตั้งกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกับกองทุนพัฒนา บทบาทสตรี พร้อมเสนอขอจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 คณะรัฐมนตรีมีมติ เห็นชอบให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2558 ขึ้นในกรมการพัฒนาชุมชน โดย กรมการพัฒนาชุมชนได้รับจัดสรรงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จำนวน 100 ล้านบาท (หนึ่ง ร้อยล้านบาทถ้วน) ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559 ให้ควรวรวมกองทุนพัฒนาบทบาท สตรี สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เข้ากับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2559 ซึ่งทำให้การบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการ พัฒนาชุมชน โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และ ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เพื่อบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ภายใต้ พระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 และข้อบังคับคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนา บทบาทสตรี ว่าด้วยการบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2559 (สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน, 2565)

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นหนึ่งในกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายที่สำคัญของ รัฐบาล จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดขนาดเล็ก ที่มีประชากรเพียง 695,478 คน และกำลังถูกผลักดันให้เป็น จังหวัดนำร่องเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) แต่จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีปัญหาใน เรื่องร้อยละของหนี้เกินกำหนดชำระมากกว่าร้อยละ 20 ของประเทศ ดังตาราง 1 โดยมีหนี้เกินกำหนดชำระ 21.11 % จากจำนวนเงินคงค้างทั้งสิ้น 13,425,617.18 บาท ผู้วิจัยมีความสนใจในปัญหาของการดำเนินการ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัดฉะเชิงเทรา

ตาราง 1

ข้อมูลการชำระหนี้ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ระดับจังหวัด (ณ วันที่ 10 พฤษภาคม 2565)

ร้อยละของหนี้เกินกำหนดชำระ	จำนวน (จังหวัด)	รายละเอียด
ต่ำกว่า 5	6 จังหวัด	หนองคาย แพร่ เพชรบุรี เชียงราย พิจิตร สุโขทัย
5.01 - 10	19 จังหวัด	แม่ฮ่องสอน - จริง หนองบัวลำภู อุทัยธานี ชัยภูมิ สิงห์บุรี ตาก ราชบุรี เชียงใหม่ พิษณุโลก กาญจนบุรี น่าน สมุทรสาคร ลพบุรี สุรินทร์ อุดรดิตถ์ มหาสารคาม สระแก้วบุรีรัมย์
10.01 - 15	16 จังหวัด	- สระบุรี - กาฬสินธุ์ - ปัตตานี ลำพูน อ่างทอง จันทบุรี บึงกาฬ ศรีสะเกษ Mukดาหาร สุพรรณบุรี นครพนม เลย พัทลุง ระยอง พระนครศรีอยุธยา สกลนคร
15.01 - 20	14 จังหวัด	- พะเยา - กำแพงเพชร ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม ลำปาง ขอนแก่น นครศรีธรรมราช ชัยนาท ระนอง เพชรบูรณ์ ยโสธร ชลบุรี นราธิวาส ตราด
มากกว่า 20	22 จังหวัด	- นครราชสีมา - อุดรธานี - ฉะเชิงเทรา อำนาจเจริญ ชุมพร - นครปฐม ร้อยเอ็ด กระบี่ - นนทบุรี นครนายก พังงา สงขลา ปทุมธานี สตูล ปราจีนบุรี นครสวรรค์ สุราษฎร์ธานี อุบลราชธานี ภูเก็ต สมุทรปราการ ยะลา กรุงเทพมหานคร

ที่มา จาก สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, กรมการพัฒนาชุมชน

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางคล้า อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต อำเภอแปลงยาว อำเภอรสาธิน อำเภอท่าตะเกียบ และอำเภอคลองเขื่อน โดยผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในพื้นที่อำเภอรสาธิน ซึ่งเป็นอำเภอที่มีขนาดเล็กอันดับ 2 ของจังหวัด แต่เป็นพื้นที่ที่พบปัญหาในเรื่องของการผิดนัดชำระของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีนับตั้งแต่ปี 2556-2565 จากข้อมูลในระบบซารา (SARA : Smart Account Receivable Application) พบว่าอำเภอรสาธินมีโครงการเงินทุนหมุนเวียน ตั้งแต่ปี 2556 - 2563 รวมทั้งสิ้น 73 โครงการ โดยเป็นโครงการที่ยังชำระหนี้ไม่ครบจำนวน 39 โครงการ แบ่งเป็นโครงการที่สถานะชำระหนี้ปกติ 29 โครงการ และโครงการที่มีสถานผิดนัดชำระหนี้หรือหนี้เกินกำหนดชำระจำนวน 10 โครงการ ภาพ 1

ตำบล	รายละเอียดโครงการที่กองทุนฯ อนุมัติ					วิเคราะห์เบี่ยงลูกหนี้		ร้อยละหนี้เกินกำหนดชำระ	
	จำนวนโครงการที่อนุมัติ	จำนวนโครงการคงเหลือ (Open)	เงินที่อนุมัติ	เงินต้นที่รับชำระ ณ. 2022-06-19	ลูกหนี้คงเหลือ ณ. 2022-06-19	ยังไม่ถึงกำหนดชำระ (งวดหลัง 2022-06-19)	ดำเนินคดี (งวดก่อน 2022-06-19)		
บางคา ▼ ดูข้อมูล	27	12	5,071,700.00	3,574,404.40	1,497,295.60	1,080,807.83	0.00	416,487.77	27.82
เมืองใหม่ ▼ ดูข้อมูล	26	12	4,490,000.00	3,305,425.89	1,184,574.11	994,495.83	0.00	190,078.28	16.05
คลองน้อย ▼ ดูข้อมูล	20	15	3,985,665.00	2,416,396.08	1,569,268.92	980,253.31	0.00	587,774.24	37.46

ภาพ 1 ข้อมูลสถานะโครงการเงินทุนหมุนเวียนของอำเภอรสาธิน แยกรายตำบล

ที่มา จาก สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, กรมการพัฒนาชุมชน

จากข้อมูลข้างต้นแสดงถึงสถานะโครงการเงินทุนหมุนเวียนของอำเภอรราชสาส์น โดยแยกเป็นรายตำบล ซึ่งตำบลที่มีร้อยละหนี้เกินกำหนดชำระมากที่สุดคือ ตำบลดงน้อย จำนวน 587,774.24 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.46 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจำนวนโครงการที่ผิดนัดชำระหนี้เปรียบเทียบกับโครงการที่สถานะการชำระหนี้ปกติในภาพรวมของอำเภอรราชสาส์น ตั้งแต่ปี 2556-2565 พบว่า มีโครงการที่ผิดนัดชำระหนี้หรือหนี้เกินกำหนดมากกว่าโครงการที่มีสถานะหนี้ชำระหนี้ปกติ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาสำคัญในประเด็นการชำระหนี้ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอรราชสาส์น

ตามมาตรการลดมูลค่าหนี้ค้ำชำระกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มีแนวทางในการดำเนินการของกรมการพัฒนาชุมชนให้ตรวจสอบและติดตามหนี้ค้ำชำระ พร้อมรับสภาพหนี้แล้วแต่กรณี ซึ่งหากลูกหนี้รายใดเพิกเฉยในการชำระหนี้ตามระยะเวลาที่กำหนด จะมีการดำเนินการตามกฎหมาย (สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, 2562) อย่างไรก็ตามแม้จะมีแนวทางในการบริหารจัดการหนี้ดังกล่าว แต่ก็ยังพบว่าการติดตามหนี้ค้ำชำระของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอรราชสาส์นเป็นไปด้วยความลำบาก เช่น ระยะเวลาในการติดตามไม่สอดคล้องกับลูกหนี้ ลูกหนี้มีเจตนาหลบเลี่ยงการชำระหนี้ ลูกหนี้มีการนำเงินที่กู้จากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ จนไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ นอกจากนี้ด้วยสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid – 19) ส่งผลให้เกิดผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของลูกหนี้ ซึ่งไม่สามารถประกอบการได้ตามปกติ อันเนื่องมาจากนโยบายตามมาตรการป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid – 19) จึงไม่สามารถสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพ และนำเงินมาชำระหนี้คืนตามระยะเวลาที่กำหนดได้

ในการกำหนดประเด็นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบททวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ชนินทร์ พิทยาวิธิ (2534) กล่าวว่า การค้ำชำระหนี้ของลูกหนี้ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในการดำเนินงานของธนาคาร แม้ว่าได้มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอกู้แล้วก็ตาม แต่ยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญา ธนาคารต้องการวิธีการหรือมาตรการในการควบคุมหนี้ค้ำชำระ ให้อยู่ในระดับที่ไม่เกินเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งมูลเหตุของการค้ำชำระหนี้ สรุปได้ดังนี้

1. เกิดจากปัจจัยภายนอก

1) ภาวะเศรษฐกิจ เป็นปัญหาสำคัญของการประกอบธุรกิจ หากภาวะเศรษฐกิจดี ย่อมส่งผลให้การประกอบธุรกิจมีการขยายตัว หากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ย่อมส่งผลให้เกิดการชะลอตัวทางธุรกิจและการจ้างงานลดลง รายได้ก็ลดลงตามไปด้วย ซึ่งบางธุรกิจอาจประสบปัญหารุนแรงถึงขั้นล้มละลายได้

2) นโยบายของรัฐบาล ธุรกิจบางชนิด รัฐบาลอาจเห็นว่ามีความจำเป็นต่อการครองชีพของประชาชนก็อาจจะกำหนดให้มีการควบคุมราคา เช่น ปูนซีเมนต์ น้ำตาล เป็นต้น

3) ค่านิยมและเทคโนโลยี

4) ภัยธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด เช่น ไฟไหม้ ภัยจากน้ำท่วม ผลผลิตได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ เป็นต้น

2. เกิดจากปัจจัยภายใน

- 1) การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย หากอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ภาระดอกเบี้ยก็จะเพิ่มขึ้น ผู้กู้ต้องใช้เวลาชานานกว่าเดิมในการชำระหนี้ให้หมด ความเสี่ยงต่อการค้างชำระยิ่งสูงขึ้น
- 2) การประเมินราคาหลักทรัพย์ไม่เหมาะสม เช่น การประเมินราคาหลักประกันที่สูงเกินไป หลักทรัพย์ค้ำประกันไม่มีสภาพคล่อง ทำให้ผู้กู้ได้รับการอนุมัติในวงเงินที่หลักประกันไม่คุ้มกับมูลหนี้
- 3) ระบบการติดตามและควบคุมของธนาคาร ไม่มีประสิทธิภาพ
- 4) การอำนวยความสะดวกของธนาคารไม่มีการกลั่นกรองที่ดี เช่น เจ้าหน้าที่ขาดประสบการณ์ การดำเนินงานที่เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ

3. เกิดจากตัวลูกหนี้

- 1) การที่ลูกหนี้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม เช่น นำไปเก็งกำไรในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เมื่อภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ผลประโยชน์ ที่ผู้กู้เก็งกำไรไว้ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย
- 2) การย้ายถิ่นที่อยู่ การเปลี่ยนงานการถูกเลิกจ้างงาน ทำให้ไม่สามารถรับภาระหนี้ที่มีอยู่ได้
- 3) ลูกหนี้ถึงแก่กรรมหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ทูพพลภาพ สภาพครอบครัว หย่าร้าง ทำให้ภาระการใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงได้
- 4) ลูกหนี้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มีภาระหนี้สินภายนอกมาก
- 5) ลูกหนี้ทำการค้าเกินตัว หรือหวังผลกำไรในธุรกิจมากเกินไป ภาระเงินงวดที่คาดไว้อาจเกินความสามารถในการชำระหนี้ได้
- 6) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร เป็นผลให้การดำเนินของธุรกิจหยุดชะงัก การตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่รวดเร็ว
- 7) การทุจริตของผู้บริหารกิจการ คิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม
- 8) ลูกหนี้เจตนาบิดพลิ้วไม่ยอมชำระหนี้ หรือนำเงินไปชำระหนี้ภายนอกก่อนนำเงินไปชำระหนี้คืนธนาคาร

วิกิรานต์ พีชพันธ์ไพศาล (2548) ได้สรุปมูลเหตุการค้างชำระหนี้ได้เป็น 3 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกิดจากตัวลูกหนี้ ส่งผลกระทบต่อกรณีผิดนัดชำระหนี้ ได้แก่

- 1) ลูกหนี้มีเจตนาที่จะไม่ชำระหนี้ กล่าวคือ เมื่อถึงกำหนดชำระ ลูกหนี้มีเจตนาที่จะบิดพลิ้วไม่ชำระหนี้ โดยการแสดงออกอย่างชัดเจน เช่น นำเงินไปชำระหนี้ให้สถาบันอื่นแทน ส่งผลให้ไม่มีเงินมาชำระหนี้คืน เป็นต้น วิธีแก้ไข คือ ผู้ให้สินเชื่อต้องชี้แจงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อลูกหนี้ เช่น ประวัติด้านความน่าเชื่อถือเริ่มไม่ดี อาจถึงขั้นอยู่ในรายชื่อบุคคลกลุ่มเสี่ยง เป็นต้น หากกรณีที่ลูกหนี้ไม่ให้ความร่วมมือ ผู้ให้สินเชื่อต้องมีกระบวนการติดตามหนี้ขั้นเด็ดขาด แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันอาจไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป
- 2) เจ้าของกิจการได้ทุจริตหรือฉ้อโกง
- 3) มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารกิจการ ส่งผลต่อการดำเนินงาน เช่น ผู้บริหารคนใหม่เปลี่ยนผู้จัดหาวัตถุดิบ (Supplier) ทำให้การผลิตหยุดชะงัก เป็นต้น

4) ลูกหนี้นำสินเชื่อไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นำเงินกู้ที่ได้ไปลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

5) ลูกหนี้เปลี่ยนที่ตั้งสถานประกอบการ หรือถูกยกเลิกสัญญาจากคู่ค้า หรือเปลี่ยนสินค้าที่ขาย

6) มีพฤติกรรมใช้จ่ายเกินตัว ทำให้มีหนี้สินหลายแห่ง จนไม่สามารถชำระหนี้ได้

7) ประกอบธุรกิจเกินกำลังของตนเอง

8) ผู้บริหารป่วยด้วยโรคร้ายแรง จนอาจถึงแก่กรรม หรือทุพพลภาพ หรือมีปัญหาส่วนตัว เช่น ครอบครัวหย่าร้าง เป็นต้น

9) ลูกหนี้ถูกฟ้องร้องคดี และโดนยึดทรัพย์สินขายทอดตลาด

2. ปัจจัยภายในของผู้ให้สินเชื่อ กล่าวคือ ผู้ให้สินเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมภายในต่างๆ และหมายความรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้สินเชื่ออย่างไม่มีคุณภาพ ได้แก่

1) การอำนวยการสินเชื่อของผู้ให้สินเชื่อไม่ได้ผ่านหน่วยกลั่นกรองที่มีคุณภาพ

2) ระบบการติดตามและกระบวนการควบคุมหนี้

3) ออกนโยบายเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย

4) หลักทรัพย์เอาประกันไม่เหมาะสม เช่น ที่ดินตาบอด ราคาประเมินสูงเกินไป เป็นต้น

3. ปัจจัยภายนอก กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่ทั้งลูกหนี้และผู้ให้สินเชื่อไม่สามารถควบคุมได้ และหากมีการเปลี่ยนแปลง อาจส่งผลกระทบต่อชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม หากเป็นเช่นนั้น ผู้ให้สินเชื่อควรพิจารณาอนุมัติการชำระหนี้เป็นราย ๆ ไปจะดีกว่า ซึ่งปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อสินเชื่อ ได้แก่

1) นโยบายรัฐบาล กล่าวคือ รัฐบาลจะมีนโยบายทั้งช่วยเหลือ สนับสนุนและขัดขวางสำหรับภาพธุรกิจ ผู้ประกอบการจึงต้องดำเนินกิจการภายใต้ขอบเขต นโยบาย และกฎหมายของรัฐบาล เช่น นโยบาย ควบคุมราคาน้ำมันไม่ให้สูงเกินไป ทำให้กิจการไม่สามารถทำกำไรได้เท่าที่ควร หรือการเก็บภาษีอากรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อต้นทุนของกิจการโดยตรง เป็นต้น

2) ภาวะเศรษฐกิจ กล่าวคือ โดยทั่วไป ธุรกิจทุกประเภท ผู้ประกอบการสามารถทำกำไรได้ดีในภาวะเศรษฐกิจที่ดี เพราะผู้บริโภคมีกำลังใช้จ่ายใช้สอย กิจการจึงทำกำไรเพิ่มขึ้นในช่วงนี้ และสามารถชำระหนี้ได้เป็นปกติ ตรงกันข้ามหากเศรษฐกิจถดถอย ผู้บริโภคย่อมมีรายได้ลดลง กิจการจึงสูญเสียรายได้ไป อาจส่งผลกระทบต่อชำระหนี้

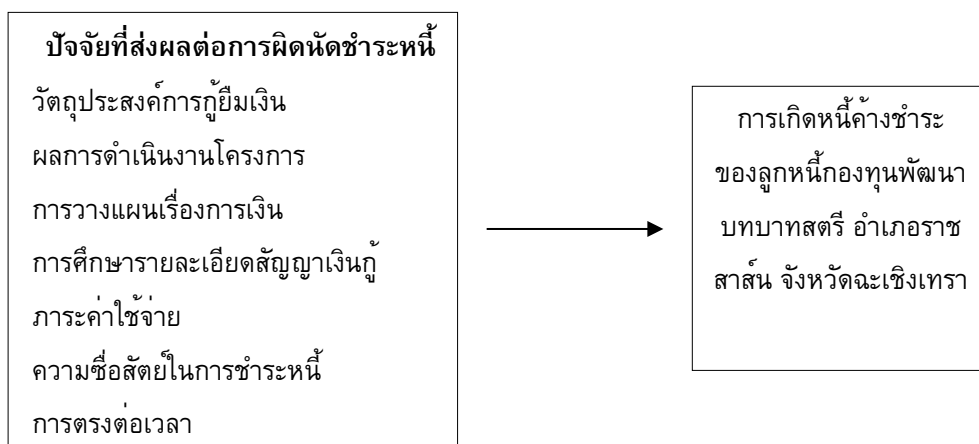
3) ภัยธรรมชาติ หรือสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน เช่น อุทกภัยน้ำท่วม ไฟไหม้ อุบัติเหตุ แผ่นดินไหว การชุมนุมประท้วง เป็นต้น หากเหตุการณ์เหล่านี้เกิดใกล้กับสถานประกอบการหรือมีผลกระทบต่อกิจการดำเนินธุรกิจ ย่อมทำให้กิจการทำกำไรได้น้อยลง เนื่องจากอาจจะไม่สามารถผลิตสินค้า หรือจำหน่ายสินค้า

4) ค่านิยมและเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อลูกหนี้ที่ประกอบธุรกิจด้านเครื่องใช้ไฟฟ้า และแฟชั่น เนื่องจากปัจจัยทั้งสองนี้มีผลโดยตรงต่อนโยบายการผลิตและการใช้สินค้าของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

โดยจากผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกผู้กู้
เงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในเขตอำเภอลพบุรี จังหวัดลพบุรีของ พิกุล โตเอี่ยม (2563) พบว่าปัจจัยที่มี
อิทธิพลต่อการชำระหนี้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ในการชำระหนี้ที่มีอิทธิพลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกกองทุน
พัฒนาบทบาทสตรีมากที่สุด และรองลงมาได้แก่ ความตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ จากความเป็นมาและ
ความสำคัญของปัญหาดังกล่าว รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้เห็นถึงปัจจัยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการชำระ
หนี้ ของสมาชิกลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการหนี้ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ ของ
ลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งจะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางใน
การลดอัตราการผิดนัดชำระหนี้ ของลูกหนี้เงินทุนหมุนเวียนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอราชสาส์น เพื่อ
นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการบริหารหนี้ค้ำชำระ ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอราชสาส์นให้มี
ประสิทธิภาพมากขึ้น

พรรณราย บุญเฉลิม (2556) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาระค้ำเงินกู้สินเชื่อธุรกิจ
ขนาดย่อมของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง พบว่าเกิดจากรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้ และสภาพ
คล่องของธุรกิจ จำนวนคู่แข่งขึ้นทางการค้า ราคาสินค้าอุปโภคบริโภค ราคาน้ำมัน จำนวนเงินผ่อนชำระในแต่ละ
งวด ระยะเวลาผ่อนชำระ และวงเงินอนุมัติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผัดหน้าชำระหนี้ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการวิจัยสนาม (Field research) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive หรือ Judgmental sampling) ได้แก่ ประธานกลุ่มกู้ยืมเงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่มีสถานะผัดหน้าชำระหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอรราชสาส์น ที่ปรากฏในระบบซารา (SARA : Smart Account Receivable Application) จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
4. นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา และเสนอแนวทางในการจัดการปัญหาที่ก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทราโดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

1) วัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมุ่งเน้นให้สตรีมีศักยภาพ ภายใต้เงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ นำไปประกอบอาชีพในรูปแบบของกลุ่มตั้งแต่ 3-5 คน -ขึ้นไป เพื่อสร้างเครือข่าย แต่พบว่า บางกลุ่มนำเงินไปแจกจ่ายให้สมาชิกภายในกลุ่มและไม่ได้มีการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงินอย่างต่อเนื่อง

2) ผลการดำเนินงานโครงการไม่ประสบความสำเร็จ และไม่ได้มีการดำเนินโครงการตามที่ขอกู้ยืมเงินแล้ว

3) การวางแผนเรื่องการเงิน พบว่า ลูกหนี้ไม่มีการวางแผนรายรับ รายจ่ายของกลุ่ม และวางแผนการชำระหนี้กลุ่มเลย ส่วนหนึ่งมาจากการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนรายรับรายจ่ายของกลุ่มและการชำระหนี้ของกลุ่ม

4) การศึกษารายละเอียดสัญญาเงินกู้ พบว่า ลูกหนี้ได้อ่านรายละเอียดในสัญญาเงินกู้ แต่ไม่ได้ศึกษาอย่างละเอียดและไม่เข้าใจถึงข้อกำหนดในสัญญาเงินกู้

5) ภาระค่าใช้จ่าย สมาชิกของกลุ่มมีภาระค่าใช้จ่ายจำเป็นจำนวนมาก โดยส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ซึ่งไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้

6) ความซื่อสัตย์ สมาชิกทุกคนมีความซื่อสัตย์ในการชำระหนี้

7) การตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ สถานการณ์โรคระบาด เป็นต้น

2. แนวทางในการจัดการปัญหาที่ก่อให้เกิดหนี้ค้างชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

1) หาช่องทางตลาดภายในชุมชนสำหรับกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพ

2) มีมาตรการลดเบี้ยปรับแก่ลูกหนี้ที่ค้างชำระ

3) มีมาตรการพักชำระหนี้อย่างต่อเนื่องจนกว่าสถานการณ์โควิด-19 จะเบาบางลง

4) มีมาตรการงดเบี้ยปรับสำหรับลูกหนี้ที่ต้องการชำระหนี้เพื่อปิดบัญชี

5) ดำเนินโครงการอบรมฝึกอาชีพแก่ลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ที่ต้องการฝึกทักษะ

อาชีพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้ำชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ วัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน ซึ่งบางกลุ่มนำเงินไปแจกจ่ายให้สมาชิกภายในกลุ่มและไม่ได้มีการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงินอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานโครงการไม่ประสบความสำเร็จ และไม่มีการดำเนินโครงการแล้ว เนื่องมาจากสมาชิกในกลุ่มแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพอื่น ลูกหนี้ไม่มีการวางแผนรายรับ รายจ่ายของกลุ่ม และวางแผนการชำระหนี้กลุ่ม เพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจ ในการวางแผนรายรับรายจ่ายของกลุ่มและการชำระหนี้ของกลุ่ม ไม่ได้ศึกษาอย่างละเอียดและไม่เข้าใจถึง ข้อกำหนดในสัญญาเงินกู้ ปัญหาภาระค่าใช้จ่าย เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มมีภาระค่าใช้จ่ายมากกว่ารายรับ ทำให้ไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ก่อให้เกิดปัญหาการตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ชนิษฐ์ พิทยาวิวิธ (2534) กล่าวว่า การค้ำชำระหนี้ของลูกหนี้ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในการดำเนินงาน ของธนาคาร แม้ว่าได้มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอกู้แล้วก็ตาม แต่ยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้ลูกหนี้ไม่สามารถ ชำระหนี้คืนได้ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญา ธนาคารต้องการวิธีการหรือมาตรการในการควบคุมหนี้ค้ำชำระ ให้อยู่ในระดับที่ไม่เกินเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งมูลเหตุของการค้ำชำระหนี้ เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ภาวะ เศรษฐกิจ เป็นปัญหาสำคัญของการประกอบธุรกิจ หากภาวะเศรษฐกิจดี ย่อมส่งผลให้การประกอบธุรกิจมีการ ขยายตัว หากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ย่อมส่งผลให้เกิดการชะลอตัวทางธุรกิจและการจ้างงานลดลง รายได้ก็ ลดลงตามไปด้วย ซึ่งบางธุรกิจอาจประสบปัญหารุนแรงถึงขั้นล้มละลายได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณราย บุญเฉลิม (2556) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาระหนี้เงินกู้สินเชื่อธุรกิจขนาดย่อมของ ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง พบว่าเกิดจากรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้ และสภาพคล่องของ ธุรกิจ จำนวนคู่แข่งขึ้นทางการค้า ราคาสินค้าอุปโภคบริโภค ราคาน้ำมัน จำนวนเงินผ่อนชำระในแต่ละงวด ระยะเวลาผ่อนชำระ และวงเงินอนุมัติ

อนึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางในการจัดการปัญหาที่ก่อให้เกิดหนี้ค้ำชำระ ของลูกหนี้กองทุนพัฒนา บทบาทสตรี อำเภอรราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าลูกหนี้ต้องการ ช่องทางการตลาดภายในชุมชน สำหรับกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพ ต้องการให้มีมาตรการลดเบียดปรับแก้ลูกหนี้ที่ค้ำชำระ มาตรการพักชำระ หนี้อย่างต่อเนื่องจนกว่าสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย มาตรการงดเบียดปรับสำหรับลูกหนี้ที่ต้องการชำระหนี้ เพื่อปิดบัญชี และโครงการอบรมฝึกอาชีพแก่ลูกหนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม และการวางแผนการเงิน

1.1 การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มกู้ยืมเงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี โดยยึดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ

1.2 การวางแผนการเงิน ส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มกู้ยืมเงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีวางแผนค่าใช้จ่ายในระดับครัวเรือนและระดับกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความสามารถในการชำระหนี้ ผลการดำเนินงานโครงการ และการตรงต่อเวลาในการชำระหนี้

2.1 ความสามารถในการชำระหนี้ โดยการวิเคราะห์ความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ ในการหารายได้ วิเคราะห์ฐานะการเงิน ได้แก่ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของธุรกิจ

2.2 ผลการดำเนินโครงการ เจ้าหน้าที่ควรมีการติดตามการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลการดำเนินโครงการเป็นระยะๆ ว่าโครงการยังดำเนินอยู่หรือ สมาชิกประสบปัญหาด้านไหน เพื่อหาแนวทางสนับสนุนให้การช่วยเหลือต่อไป

2.3 การตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ มีการแจ้งเตือนชำระหนี้แก่ลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในพื้นที่ของอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทราเพิ่มเติม เพื่อเปรียบเทียบหรือสรุปผลในภาพรวมระดับจังหวัด

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

3. ในการทบทวนวรรณกรรมหรือการนำทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ยังเป็นเพียงแค่ข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้น สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำทฤษฎีและข้อมูลเชิงลึกที่ใช้ในการศึกษามาวิเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถกำหนดหรือสังเคราะห์ที่จะทำการวิจัยครอบคลุมปัจจัยด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ พิทยาวิวิธ. (2534). ตลาดการเงินในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- พรรณราย บุญเฉลิม. (2556). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้เงินกู้สินเชื่อธุรกิจขนาดย่อมของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง. (การค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะบัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์.
- พิกุล โตเอี่ยม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกผู้กู้เงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในเขตอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. (การค้นคว้าอิสระ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตและบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ.
- วิกรานต์ พิษพันธ์ไพศาล. (2548). ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระเงินกู้เช่าซื้อรถยนต์ของบริษัทเงินทุนแห่งหนึ่งในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. (การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะบัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง.
- สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). ข้อมูลกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พ.ค. 2565, จาก <http://www.womenfund.in.th/>
- สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). แผนภูมิแสดงผลเปรียบเทียบสถานะโครงการเงินทุนหมุนเวียนของอำเภอราชสาส์น แยกรายตำบล. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พ.ค. 2565, จาก <http://164.115.23.70/twdf/login.php>